

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 631.148

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-28>**Пащенко О.П.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і підприємництва
Державного університету «Житомирська політехніка»***Дардалевич В.В.***аспірант
Державного університету «Житомирська політехніка»***Pashchenko Olha***PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Entrepreneurship
Zhytomyr Polytechnic State University***Dardalevych Valentina***Postgraduate Student
Zhytomyr Polytechnic State University*

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF ORGANIC PRODUCTION IN THE ZHYTOMYR REGION

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено наявний стан органічного виробництва в Житомирській області на основі аналізу регіонального ринку органічної продукції і кількості органічних ферм в обсязі виробництва органічної продукції. Виявлено ключові фактори, що впливають на ринок органічної продукції області. Визначено переваги, які сприяють розвитку органічного виробництва. Окреслено основні проблеми розвитку органічного виробництва в Україні та Житомирській області. Встановлено, що державна політика підтримки органічного виробництва в країні характеризується низьким рівнем системності та послідовності, але закладено фундамент і перші кроки в напрямках організаційно-правового та фінансового забезпечення органічного виробництва. Запропоновано шляхи стимулювання розвитку органічного виробництва на регіональному рівні.

Ключові слова: органічне виробництво, органічна продукція, екологічний менеджмент, переваги екопродуктів, недоліки розвитку ринку.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано существующее положение органического производства в Житомирской области на основе анализа регионального рынка органической продукции и количества органических ферм в объеме производства органической продукции. Выявлены ключевые факторы, влияющие на рынок органической продукции области. Определены преимущества, которые способствуют развитию органического производства. Определены основные проблемы развития органического производства в Украине и Житомирской области. Установлено, что государственная политика поддержки органического производства в стране характеризуется низким уровнем системности и последовательности, но заложен фундамент и первые шаги в направлении организационно-правового и финансового обеспечения органического производства. Предложены

пути стимулирования развития органического производства на региональном уровне.

Ключевые слова: органическое производство, органическая продукция, экологический менеджмент, преимущества экопродуктов, недостатки развития рынка.

ANNOTATION

In the article the current status of organic production in Zhytomyr region was examined on the basis of the analysis of the regional market of organic products and the number of organic farms in the total production of organic products. The key factors that influence the market for organic products in the region were identified. The advantages that contribute to the development of organic production and flaws that inhibit were determined in the article. It was also established that public policy support for organic production in the country is characterized by low level of consistency and continuity, but the foundation was laid and the first steps in the areas of organizational, legal and financial support of organic production were made. The ways of stimulating the development of organic production at the regional level were suggested. At the regional level, it is expedient, with direct support for the primary production sector (bids) to stimulate balanced growth of demand with supply, to develop the market infrastructure and to implement innovations in the organic sector that ensures the wide application of marketing management. The ways of stimulating the development of organic production were developed and proposed, in particular: financial support of enterprises in organic production through subsidies, grants and the holding of certain tax, customs, credit and pricing policies; economic regulation of the import and export of organic products; the creation of tax and credit benefits for companies that produce organic agricultural products and invest in innovative technologies that contribute to the production or transition of business processes for their manufacture. It is established that the market for organic products in Ukraine is at the stage of its formation, therefore, it requires significant investments

for future growth. The majority of domestic producers of organic products have not yet reached sustainable levels and are unable to reinvest profits in expansion of their activities. Therefore, in addition to international support in the field of advisory services and assistance in the development of organic market in Ukraine and the region, they also need public support to facilitate the organic management, to organize the production-sale chains and to increase the sales of organic products.

Key words: organic production, organic products, environmental management, advantages of eco-products, disadvantages of market development.

Постановка проблеми. Зростання світового попиту на екологічно чисті продукти харчування стимулює розвиток органічного виробництва в кожній країні світу. Продукція, яка виготовлена без застосування шкідливих домішок, без ГМО та інших хімічних добавок, забезпечує чистоту навколишнього середовища, родючість ґрунтів. Виникає необхідність формулювання поняття якості органічної продукції та розроблення системи менеджменту якості підприємства з виготовлення екопродукту на мікро- та макрорівні. Основним завданням для кожного регіону є забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції, враховуючи ефективність діяльності за встановленими міжнародними критеріями, знижуючи собівартість, скорочуючи витрати та збільшуючи чистий прибуток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним питанням та проблемам розвитку органічного виробництва присвятили свої дослідження Т.Г. Дудар [3], Є.В. Милованов [4], Ю.Є. Кирилов [2], О.В. Скидан [6] та ін. У працях науковцями висвітлені та проаналізовані питання ефективності органічного виробництва, організаційно-економічні передумови формування ринку органічної продукції в Україні, розкриті фактори впливу на виробництво якісної екологічної продукції. Однак, незважаючи на низку наявних напрацювань, актуальними надалі залишаються дослідження та розроблення перспектив розвитку органічного виробництва на регіональному рівні.

Метою дослідження є аналіз і оцінка стану органічного виробництва Житомирської області, а також визначення основних факторів і перспектив подальшого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток органічного виробництва є актуальним нині через екологічні, економічні та соціальні переваги і недоліки, що притаманні цій сфері діяльності.

Відповідно до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», виробництво органічної продукції – це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб, де під час виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва застосовуються методи, принципи та правила для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [1].

Органічне виробництво, з одного боку, характеризується наявністю екологічних та соціальних переваг (табл. 1) та дискурсом про економічну доцільність – з іншого.

Екологічні переваги проявляються у потенціалі згладжувати негативні тенденції та наслідки інтенсифікації виробництва, у зменшенні техногенного навантаження на ґрунти, скороченні шкідливих викидів, які сприяють глобальному потеплінню, у поліпшенні якості довкілля, забезпеченні оптимального використання невідновлюваних ресурсів. До наступної групи переваг нами віднесено відповідність вимогам збалансованого розвитку, задоволення потреб споживачів в екологічно безпечних продуктах харчування.

Таким чином, органічне сільське господарство є центральним у цій новій парадигмі, яка охоплює економічні, соціальні та екологічні цінності.

Україна досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Офіційні статистичні дані станом на початок 2019 р. налічують 429 операторів органічного ринку, 294 із них – виробники, решта – трейдери, переробники. Відповідно до переліку, затвердженого Комісією Європейського Союзу у Постанові (ЄС) № 508/2012 від 20 червня 2012 р., 13 акредитованих сертифікаційних органів мають право працювати в Україні. Серед них є один український сертифікаційний ор-

Таблиця 1

Основні фактори розвитку органічного виробництва

Фактор	Сутність
Екологічний	– забезпечення екологічного балансу середовища в процесі виробництва; – збереження та відновлення біорізноманіття в агроландшафтах; – збереження від забруднення природних вод; – зниження техногенного впливу на ґрунти
Економічний	– підвищення рентабельності продукції через невикористання додаткових шкідливих хімічних засобів, ГМО тощо; – підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку; – удосконалення системи управління ресурсами та витратами, відходами як наслідок зростання чистого прибутку; – зменшення енергоємності аграрного виробництва
Соціальний	– розвиток місцевості внаслідок диверсифікації; – підвищення зайнятості та добробуту населення у сільських місцевостях; – забезпечення населення якісними органічними продуктами.

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

ган – «Органік стандарт», який є лідером органічної сертифікації в Україні. Він заснований українськими організаціями, зацікавленими у становленні та розвитку органічного сектору країни, й отримав високу кваліфікацію внаслідок співпраці з FiBL та міжнародним сертифікаційним органом ІМО. Крім Постанови Ради (ЄС) № 834/2007, яка натеper є найбільш поширеним органічним стандартом в Україні, сертифікація відбувається також відповідно до інших стандартів, наприклад NOP (Національна органічна програма, США), JAS (японський сільськогосподарський стандарт) тощо.

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях [5]. Основними лідерами на ринку в Україні є підприємства Київської області (ринкова частка – 15,06%), Одеської (11,72%), Харківської (7,53%), Херсонської (7,11%) та Житомирської області (5,86%). За площею сільськогосподарських органічних земель у країні лідирують Одеська (102, 238 тис. га), Херсонська (75, 866 га), Дніпропетровська (37, 75 тис. га) та Житомирська (31, 576 тис. га) області.

На Житомирщині органічним виробництвом займається низка аграрних підприємств, більшість із яких зосереджена у Новоград-Волинському та Баранівському районах. У таблиці 2 наведено перелік відомих органічних підприємств області.

Першим органічним виробником регіону, який був заснований у 2008 році, є ПП «ГалексАгро». Уся продукція сертифікована Інститутом екологічного маркетингу (ІМО), Швейцарія, схвалена як органічна та відповідає вимогам стандарту BIO SUISSE (Асоціація швейцарських виробників органічної продукції). До групи компаній ПП «Галекс-Агро» входить і ТОВ «Агровест Груп» (с. Смолдирів) та ТОВ «Органік Мілк» Баранівського району.

ПП «Галекс-Агро» стверджує, що впровадження органічних технологій у землеробство

дає змогу господарству підвищити природну біологічну активність у ґрунті та відновити баланс натуральних поживних речовин. За умов ведення органічного господарювання підсилюються відновлювальні властивості ґрунту, нормалізується робота живих організмів, відбувається збагачення гумусу і, як наслідок, збільшення урожайності сільськогосподарських культур та підвищення якості продукції рослинництва. Продукція, вироблена у господарстві, експортується до Європи.

Варто відзначити, що Organic Milk (ТОВ «Органік Мілк») – перший в Україні завод європейського зразка з виробництва сертифікованої органічної молочної продукції із власної сировини. «Органік Мілк» є виробником органічної сертифікованої продукції із власної сировини. Продукція компанії на 100% органічна. Це означає, що всі етапи виробництва проходять перевірку. На фермах корови (швейцарська порода симентал – 2,5 тис. дійного стада, яка славиться спокійним і доброзичливим характером та високою якістю молока) споживають лише органічні корми та близько 230 днів на рік випасаються на органічних пасовищах. Уся продукція виготовляється відповідно до міжнародних норм. Діяльність ТОВ «Органік Мілк» як виробника органічних молочних продуктів сертифіковано Міжнародною сертифікаційною компанією «ОРГАНІК СТАНДАРТ» згідно з вимогами, викладеними у Постанові Ради (ЄС) № 834/2007 та № 889/2008.

Натеper через нестачу сировини і відсутність конкуренції органічні продукти реалізуються за дуже високою ціною. Висока ціна є одним із гальмуючих факторів споживання органічних продуктів [8]. Але після збільшення кількості виробників органічного виробництва та розширення асортименту органічної сировини ця ціна нормалізується і буде не вищою, ніж на 10–30% за аналогічну традиційну. Однак в Україні вартість органічної продукції на 50–300% вища, ніж у європейських країнах (лише на 20–30%).

Таблиця 2

Органічні підприємства Житомирської області

Підприємство	Спеціалізація
ПП «Галекс-Агро»	вирощування широкого діапазону сільськогосподарських культур: соя, пшениця, ячмінь, кормові боби, кукурудза, злакові трави, конюшина, фацелія, еспарцет та ін
ТОВ «Агровест груп»	злакові трави, кукурудза, пшениця озима, горох польовий (пелюшка), вика, овес, просо, люцерна, пшениця спельта, жито озиме, телиці між 1 і 2 р., телята до 1 року, молоко коров'яче сире незбиране
ТОВ «Цефей-Груп»	спельта, гарбуз твердокорий, льон олійний
ТОВ «Полісся-Інвест»	гречка, овес, просо, жито озиме, соя, злакові трави, вівці, гуси, індик, пекінські качки
СФГ «ВЕС»	кабачок, мангольд, помідор, огірок, м'ята перцева, картопля, морква червона, буряк столовий, салат, базилік, цибуля порей, баклажан, редька дайкон, рукола, цибуля, петрушка
ТОВ «Біо ферма «Кліменталь»	льон-кудряш, гречка, жито, пшениця (спельта), гірчиця, тмин, енотера
ТОВ «БТТ Агро»	горох, льон олійний, гірчиця, соя
ТОВ «Органік Мілк»	виробництво органічної молочної продукції

Джерело: складено автором на основі [6; 7]

Основними каналами збуту для органічних продуктів в Україні є спеціалізовані відділи супермаркетів і невеликі магазини. Зважаючи на зростання попиту, збільшується кількість місць, де можна придбати натуральну й органічну продукцію. Станом на початок 2020 р. налічується близько 173 спеціалізованих магазинів. Купити органічні продукти в нашій країні можна в мережах магазинів “Органік Ера”, “Натур Бутік”, Сільпо (Fozzy Group), Delight, “Еко-Шик”, Goodwine, Pareco, METRO, “Чумацький Шлях”, “МегаМаркет”, Billa, “Фуршет”, Glossary Organic Products та інших. Більшість точок продажу знаходяться у великих містах – Києві, Львові, Івано-Франківську, Донецьку, Кіровограді (в основному це невеличкі спеціалізовані магазини). У м. Житомирі розташований на вул. Князь Острозьких, 61, спеціалізований магазин «Органічна крамниця». Частка сертифікованої органічної продукції в цій точці становить 100%. В основному продаються органічні продукти виробників регіону. Споживачі можуть придбати в магазині такі категорії органічних продуктів, як: молочні та м'ясні продукти, бакалійні продукти та хлібо-булочні вироби, борошно, макаронні вироби, рослинні олії, напої (фруктові, овочеві, ягідні соки, березові соки, трав'яні чаї), консервовані продукти (наприклад, ягідні пасти, сиропи, джеми), деякі овочі та фрукти тощо.

На Житомирщині розповсюджують органічні продукти такі мережі магазинів, як “Ашан”, “Сільпо”, АТБ, “Метро” та ресторани “Пан Марципан”, “ТОМОС”.

Згідно з держстатистикою, на загальнодержавному рівні Житомирська область посідає

3 місце серед інших, вона найменше витрачає на збереження і розвиток навколишнього природного середовища. У 2018 році витрати становили 149 708,01 тис. грн. Загалом державна підтримка для розвитку органічного сільського господарства перебуває на ранніх стадіях. Крім недосконалого інституційного середовища необхідно вирішити ще низку проблем, що перешкоджають розвитку цього сектору в Україні загалом та Житомирській області зокрема (рис. 1).

Згідно з рис. 1, однією з важливих проблем розвитку органічного виробництва є неефективна система підтримки на національному рівні і слабе правове забезпечення. Тому у світовій практиці досить розповсюдженою є модель організації відносин між державою і бізнесом у формі публічно-приватного (державно-приватного) партнерства.

В Україні такі відносини регламентуються Законом України «Про державно-приватне партнерство». Державно-приватне партнерство передбачає організацію і налагодження стійких зв'язків між державою або іншими публічними органами та приватним сектором (підприємцями) з метою сприяння економічній і соціальній політиці розвитку. Ефектами від такої співпраці є зміцнення ресурсної бази шляхом співфінансування, розподіл ризиків, клієнтоорієнтована політика, підвищення конкурентоспроможності господарських суб'єктів та їхньої продукції [10].

Ще одним важливим інструментом стимулювання розвитку органічного виробництва є бюджетні виплати, у ЄС та інших країнах світу поширеним є створення призових фондів, засновниками яких виступають галузеві міністер-

Рис. 1. Проблеми розвитку органічного виробництва Житомирської області

Джерело: власна розробка авторів

ства та бізнесові структури, підписання ними п'ятирічних контрактів із фермерами на виробництво органічної продукції. Виробники органічної продукції чи підприємства, які прагнуть перейти на новий безпечний спосіб виробництва на Житомирщині, можуть взяти участь в одній із таких європейських програм, які надаються і не для членів Європейського Союзу.

На сучасному етапі виробники органічної продукції, які здійснюють свою діяльність на земельній площі до 30 га, отримують, за даними ТОВ «Органік Стандарт», державну допомогу на сертифікацію угідь у розмірі 9,0 тис. грн. Розмір державної підтримки варіює залежно від виду діяльності та наявності експортно-імпортних операцій. Наприклад, на Житомирщині найбільший обсяг державної підтримки – 72,0 тис. грн. – отримало ПП «Галекс-Агро», що здійснює свою діяльність на площі 900 га землі. Джерелами фінансування цих заходів є регіональні і місцеві бюджети. Так, наприклад, рішенням Житомирської обласної ради від 21.07.16 № 349 затверджено Порядок використання коштів з обласного бюджету для часткового відшкодування сільськогосподарським підприємствам вартості витрат на сертифікацію відповідності виробництва органічної продукції та часткового відшкодування вартості органічного насінневого матеріалу. Згідно з цим документом компенсація надається у національній валюті сільськогосподарським товаровиробникам:

– у розмірі 50% понесених витрат із проведення і підтвердження відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та отримання сертифіката відповідності у рослинництві, тваринництві та переробці сільськогосподарської продукції, але не більше 50 тис. грн. одному суб'єкту господарювання незалежно від видів сільськогосподарської діяльності та видів продуктів переробки;

– у розмірі 20% вартості придбаного насінневого матеріалу, але не більше 400 грн. на 1 га. Часткове відшкодування зазначених витрат здійснюється на підставі договорів, укладених суб'єктом господарювання з відповідним сертифікаційним органом, під час закупівлі органічного насінневого матеріалу починаючи з 01.01.2016 р. [12].

На регіональному рівні доцільно, поряд із прямою підтримкою первинного виробничого сектора (пропозиції), стимулювати збалансоване зростання попиту з пропозицією, розвивати інфраструктуру ринку та впроваджувати інновації в органічному секторі, що забезпечується широким застосуванням маркетингового управління.

Таким чином, узагальнюючи проведені дослідження, пропонуємо такі шляхи стимулювання розвитку органічного виробництва, як:

– фінансова підтримка підприємств у виробництві органічної продукції за допомогою субсидій, дотацій та проведення визначеної податкової, митної, кредитної та цінової політики;

– економічне регулювання імпорту та експорту органічних продуктів;

– створення податкових та кредитних пільг для підприємств, що випускають органічну сільськогосподарську продукцію та вкладають кошти у впровадження нових інноваційних технологій, які сприяють випуску цієї продукції чи переходу бізнес-процесів на їх виробництво.

Як підсумок, ринок органічної продукції в Україні перебуває на етапі свого становлення, тому потребує значних інвестицій для подальшого росту. Більшість вітчизняних виробників органічної продукції ще не досягли самоокупного рівня та не можуть реінвестувати прибутки у розширення своєї діяльності. Тому, крім міжнародної підтримки у сфері консультативних послуг та сприяння розвитку органічного ринку в Україні та області, вони також потребують державної підтримки для полегшення ведення органічного господарства, організації виробничо-збутових ланцюгів та підвищення рівня продажу органічної продукції.

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз показує, що Житомирська область має значний потенціал для виготовлення органічної продукції, споживання на внутрішньому і зовнішньому ринку. Однак є низка проблем, які гальмують розвиток органічного виробництва в регіоні. Щоб подолати виявлені проблеми, необхідно використати вітчизняний та іноземний досвід ведення органічного виробництва. Зважаючи на європейську орієнтацію України, є необхідність розроблення та прийняття «Державної програми розвитку органічного виробництва» як екологічно, соціально та економічно доцільного напряму виробничої діяльності. Цим документом має бути передбачене забезпечення органічного виробництва прямою фінансовою підтримкою та створення системи непрямої підтримки шляхом надання пільг та преференцій.

Розвиток органічного сільського господарства сприятиме покращенню економічного, соціального та екологічного стану Житомирщини, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 24.11.2016 р. № 5448. База даних «Законодавство України» ВР України. Київ, 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Кирилов Ю.Є. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 420 с.
3. Дудар Т.Г., Дудар О. Т. Розвиток органічного агровиробництва як основа забезпечення якості і безпечності сільськогосподарської продукції в Україні. Мукачєво : Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2014. С. 11–15.
4. Милованов Є.В. Органічне сільське господарство в Україні: законодавство та перспективи. URL: <http://apdukraine.de/>

- images/APD_AFPR_04_2015_ukr.pdf (дата звернення: 07.03.2020 р.).
5. Органік в Україні. Офіційний веб-сайт Федерації органічного руху України. С. 17–19. URL: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> (43)'2018 (дата звернення: 27.02.2020).
 6. Скидан О.В. Формування регіональної політики розвитку органічного виробництва / О.В. Скидан // збірник матеріалів IV міжнародної науково-практичної конференції [«Органічне виробництво та продовольча безпека»] (Житомир, 21-22 квітня 2016 р.). Житомир : «Евенок О.О.», 2016. С. 16–26.
 7. Стратегія сталого розвитку Житомирської області на період до 2020 року. URL: <http://economy-zt.gov.ua/files/Strateg/strategia2020.pdf> (дата звернення: 27.02.2020).
 8. Organic Business School. URL: <http://organicbusiness.com.ua> (дата звернення: 03.04.2020).
 9. Органічна Європа URL: <http://www.organic-europe.net/europe-statistics.html> (дата звернення: 20.04.2020).
 10. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 лип. 2010 р. № 2404-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 21.02.2020).
 11. Концепція державної Програми розвитку органічного виробництва в Україні: проект / Федерація органічного руху України. URL: <http://www.organic.com.ua/homepage/2010-01-26=13-45-25?showall=1> (дата звернення: 20.04.2020).
 12. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: проект / М-во аграр. політики та 194 продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822> (дата звернення: 20.04.2020).
 13. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (дата звернення: 27.02.2020).
 3. Dudar T.G., Dudar O.T. (2014) *Rozvytok orghanichnogho aghrovyrobnyctva jak osnova zabezpechennja yakosti i bezpechnosti siljsjokghospodarsjkoji produkciji v Ukraini* [Development of organic agriculture as a basis for ensuring the quality and safety of agricultural products in Ukraine]. Scientific Bulletin of Mukachevo State University, pp. 11–15. (in Ukrainian)
 4. Milovanov E.V. (2016) *Orghanichne siljsjke ghospodarstvo v Ukraini: zakonodavstvo ta perspektyvy* [Organic agriculture in Ukraine: legislation and prospects]. Available at: http://apdukraine.de/images/APD_AFPR_04_2015_ukr.pdf (accessed: 07 March 2020).
 5. Organic in Ukraine (2018) *Oficijnyj veb-sajt Federaciji orghanichnogho rukhu Ukrainy* [Official website of the Federation of Organic Movement of Ukraine], pp. 17–19. Available at: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> (43)'2018 (accessed 27 February 2020).
 6. Skidan O.V. (2016) Formuvannja regionaljnoji polityky rozvytku orghanichnogho vyrobnyctva [Formation of regional policy for the development of organic production] Proceedings of the *Orghanichne vyrobnyctvo ta prodovoljcha bezpeka* (Zhytomyr, April 21-22, 2016). Zhytomyr: Evenok O.O., 2016. Pp. 16-26. (in Ukrainian)
 7. Strategy of sustainable development of Zhytomyr region for the period up to 2020 (2020) Available at: <http://economy-zt.gov.ua/files/Strateg/strategia2020.pdf> (accessed 27 February 2020)
 8. Organic Business School (2018) Available at: <http://organicbusiness.com.ua> (accessed: 03 April 2020).
 9. Organic Europe (2017) Available at: <http://www.organic-europe.net/europe-statistics.html> (accessed: 20 April 2020).
 10. On public-private partnership: Law of Ukraine of July 1, 2010 № 2404-VI (2010) Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (accessed 27 February 2020).
 11. Konceptija derzhavnoji Prohramy rozvytku orghanichnogho vyrobnyctva v Ukraini: proekt (2018) [The concept of the state Program of development of organic production in Ukraine: the project]. Available at: <http://www.organic.com.ua/homepage/2010-01-26=13-45-25?showall=1> (accessed: 20 April 2020).

REFERENCES:

1. Pro vyrobnyctvo ta obih orghanichnoji siljsjokghospodarsjkoji produkciji ta syrovynu: Zakon Ukrainy vid 24.11.2016 r. № 5448 (2016) [On the production and circulation of organic agricultural products and raw materials: Law of Ukraine of 24.11.2016 № 5448]. Database «Legislation of Ukraine» of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (accessed: 05 April 2020).
2. Kyrylov Ju.Je. (2015) *Konceptualjni zasady konkurentospro-mozhnogho rozvytku aghrarnogho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh ghlobalizaci* [Conceptual bases of competitive development of agrarian sector of economy of Ukraine in the conditions of globalization]. Kherson: OLDI-PLUS. (in Ukrainian)
12. Konceptija Derzhavnoji ciljovoji prohramy rozvytku aghrarnogho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku: proekt (2020) [Concept of the State target program of development of agrarian sector of economy for the period till 2020: the project]. Available at: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822> (accessed: 20 April 2020).
13. Pro osnovni zasady (strateghiju) derzhavnoji ekolohichnoji polityky Ukrainy na period do 2020 roku Zakon Ukrainy vid 21 ghrudnja 2010 roku № 2818-VI (2020) [On the basic principles (strategy) of the state ecological policy of Ukraine for the period up to 2020 Law of Ukraine of December 21, 2010 № 2818-VI]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (accessed 27 February 2020).